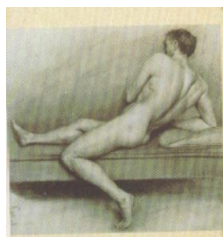

Biuletyn
Koła Miłośników
Dziejów Grudziądza

Numer 19 (24)

Rok II

Data odczytu: 19.11.2003

Data wydania: 4.9.2004

mgr Jadwiga Drozdowska

Sigmund Lipinsky (1873-1940)

Sigmund Lipinsky – grafik, malarz i pedagog polskiego pochodzenia, wykształcony w berlińskiej akademii, działający w Rzymie, urodził się w Grudziądzu 29 czerwca 1873 r. Jego ojciec, Izydor Lipiński, był kupcem, jednym z młodszych synów światowej sławy polskiego skrzypka i kompozytora Karola Józefa Lipińskiego. Matka, Wilhelmina z domu Reich, była wnuczką znanego niemieckiego kompozytora wielu oper Giacomo Meyerbeera¹.

Nie są znane okoliczności ani data osiedlenia się rodziców Sigmunda w Grudziądzu. Po raz pierwszy nazwisko Izydora Lipińskiego pojawia się w dokumentach archiwalnych dotyczących nabycia w 1873 r. nieruchomości przy Herrenstraße 24 (obecnie ul. Pańska 15)². Z zachowanych dokumentów dowiadujemy się, że w 1875 r. I. Lipiński uzyskał koncesję i prawdopodobnie uruchomił na terenie własnej posesji warzelnię mydła³. Jego nazwisko wymieniane jest w spisach wyborców do rady miejskiej z 1879 i 1882 r.⁴, a także w kierowanych do magistratu w 1879 r. wnioskach o pozwolenie na prace budowlane we własnej kamienicy⁵. Z informacji zawartych w spisie ludności z 1 grudnia 1880 r. wynika, że Sigmund nie był jedynym dzieckiem swoich rodziców. W małżeństwie Lipińskich w latach 1874-1880 przyszły na świat cztery córki⁶.

W kamienicy przy ul. Pańskiej Lipińscy mieszkali do 1887 r. Po sprzedaży domu rodzina przeniosła się do Berlina. Tak więc dzieciństwo i wczesne lata szkolne Sigmund Lipinsky spędził w Grudziądzu. Uczył się w Szkole Obywatelskiej (Bürgerschule) przy ul. Klasztornej i w Królewskim Gimnazjum (Königliche Gymnasium). Naukę kontynuował w gimnazjum w Berlinie. Po ukończeniu szkoły w latach 1888-1890 uczęszczał na lekcje rysunku. Jego nazwisko odnotowane jest w spisach wolnych słuchaczy uczestniczących w kursach dziennych i wieczorowych prowadzonych w Królewskiej Akademickiej Wyższej Szkole Sztuki między innymi dla uczniów przygotowujących się do podjęcia studiów.

W październiku 1890 r. zdał egzamin wstępny do berlińskiej akademii, a w listopadzie tegoż roku został przyjęty w poczet studentów tej uczelni⁷. Podczas studiów doskonalił umiejętności i rozwijał swój talent między innymi pod kierunkiem Woldemara Friedricha, Josefa Scheurenberga i Antona von Wernera. W czasie nauki dał się poznać jako student zdolny i ambitny. Angażował się też w sprawy uczelni, zasiadał w komisji do spraw społeczności studenckiej. Za tę działalność został wyróżniony przez dyrektora uczelni Antona von Wernera podczas obchodów 200-lecia berlińskiej akademii w 1896 r.⁸

Podczas studiów w Berlinie w 1899 r. odbył podróż do Holandii, gdzie uzupełniał swą wiedzę w dziedzinie technik graficznych. W tym samym roku otrzymał nagrodę w konkursie na projekt dekoracji ściennej pałacu rodziny von Moltke w Krzyżowej na Śląsku. Zaprojektowany fresk, przedstawiający *Wkroczenie wojsk francuskich do Lubeki w 1806 roku* zrealizował w latach 1889 - 1900 r. Praca ta została wysoko oceniona, spotkała się z dużym uznaniem Antona von Wernera, który zaprosił go do współpracy przy projektowaniu mozaik kopuły nowej katedry w Berlinie w latach 1900–1902⁹.

W czasie pobytu w Berlinie Sigmund Lipinsky tylko raz odwiedził Grudziądz.

¹ M. I. Kwiatkowska, *Na tropie nieznanego artysty [Auf der Spur eines unbekanntes Künstlers]*, Spotkania z Zabytkami 1993, Nr 3, 39.

² Archiwum Państwowe w Toruniu (dalej APT), Akta miasta Grudziądza (Akta gruntowe), sygn. 86; Akta księgi gruntowej posesji przy ul. . Pańskiej 24 - wyciąg z ksiąg wieczystych (Akta sądowe), sygn. 42.

³ APT, Akta miasta Grudziądza (Akta gruntowe) dot. zezwolenia na uruchomienie warzelni mydła i wydania koncesji na produkcję w 1875 r., sygn. 86; Akta miasta Grudziądza (Akta budowlane) 1875 r., sygn.1389.

⁴ APT, Akta miasta Grudziądza, Spisy wyborców do Rady Miejskiej z 1879 i 1882 r., sygn. 1296 i 1297.

⁵ APT, Akta miasta Grudziądza (Akta gruntowe), 1879 r., sygn. 61, 63.

⁶ APT, Akta miasta Grudziądza (okres pruski), Spis mieszkańców Grudziądza z 1880 r. sygn.1308.

⁷ Universität der Künste Berlin, Universitätsarchiv (dalej UdK-Archiv) Bestand 6, Nr 21; Dr-Hermann-Günter-Stiftung 1879-1904, UdK - Archiv Bestand 6, Nr 200-202.

⁸ *1896 Ansprachen und Reden des Direktor A. von Werner an die Studirenden der Königlichen Akademischen Hochschule für die Bildenden Künste zu Berlin und verzeichniss der Lehrer, Beamten und Schüler Derselben seit 1875*, Berlin 1896.

⁹ M. I. Kwiatkowska, op. cit., s.40; *Grafika Sigmunda Lipinsky'ego. Katalog daru Donatelli Episcopo – Lipinsky i Ubalda Episcopo*, Muzeum w Łowiczu – Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie (wstęp i opracowanie A. Grochala), Warszawa 1995, s. 8.

W rodzinnym mieście przebywał w sierpniu 1894 r., o czym świadczą zachowane w zbiorach wnuczki artysty niewielkie prace tematycznie związane z miastem, prezentujące fragmenty zabytkowej architektury Grudziądza¹⁰. W berlińskim okresie S. Lipinsky ożenił się ze znaną skrzypaczką Paulą Klein. Z tego związku w 1900 r. przyszła na świat córka Annelise. Małżeństwo trwało krótko, rozpadło się jeszcze przed wyjazdem twórcy do Włoch¹¹.

W 1902 r. Lipinsky uzyskał stypendium na kontynuowanie studiów zagranicą i w maju tego roku wyjechał do Rzymu. Przedłużenie pobytu umożliwiła mu kolejna nagroda ufundowana przez bankiera Michaela Beera, którą otrzymał w 1904 r. W Rzymie artysta malował akwarelę, olejem, dużo rysował. Od 1911 r. zaczął uprawiać grafikę. Założył własną szkołę malarstwa i rysunku. Uczestniczył też w życiu artystycznym, prezentując swoje prace na licznych wystawach we Włoszech, a także w Wiedniu i Berlinie.

W Rzymie S. Lipinsky ożenił się po raz drugi z uzdolnioną artystycznie Chilijką niemieckiego pochodzenia Elinitą Kümpel. Dzieci z tego związku poświęciły się sztuce. Najstarszy syn Angelo został historykiem sztuki, młodszy, Lino Sigismondo, był znanym grafikiem i malarzem w Stanach Zjednoczonych, a córka Eva przejęła po śmierci ojca prowadzenie szkoły artystycznej przy via Margutta 33¹².

Pobyt w Rzymie przerwała pierwsza wojna światowa. S. Lipinsky, podobnie jak wszyscy artyści niemieccy, został zmuszony do opuszczenia Włoch. Artysta wyjechał do Monachium, gdzie mieszkał wraz z rodziną, przy ulicy Kaulbachstrasse 34a.

W 1919 roku powrócił do Rzymu. Początkowo pracował w British Academy of Arts. Z czasem wznowił działalność swojej szkoły malarstwa, grafiki i rysunku. Opracował i wydał w 1931r. publikację dla artystów poświęconą anatomii (S. Lipinsky, *Manuale Anatomico. Per la studio artistico del corpo umano*, Roma 1931).

Sigmund Lipinsky, mimo rozlicznych zajęć dydaktycznych, nie zaniedbywał własnej twórczości, w której stopniowo zaczęła dominować grafika. Swoje prace wystawiał z Grupą Rzymskich Artystów Grafików (*Gruppo Romano Incisori Artisti*), której był współzałożycielem, na wielu wystawach we Włoszech i zagranicą. Do malarstwa powracał rzadko, wykonując nieliczne portrety, kompozycje rodzajowe (m.in. cykl akwarel przedstawiających życie codzienne papieskiej gwardii szwajcarskiej) i szkice pejzażowe.

W 1939 r., ze względu na pogarszający się stan zdrowia, wyjechał do Szwajcarii.

Sigmund Lipinsky zmarł w Rzymie 17 lutego 1940 r., gdzie został pochowany na cmentarzu Campo Verano. Jego prace znajdują się w zbiorach publicznych w Rzymie, Florencji, Monako, Londynie, Berlinie, Nowym Jorku, Los Angeles, a także w licznych kolekcjach prywatnych¹³.

W Polsce, oprócz wspomnianego fresku w Krzyżowej na Śląsku, od niedawna w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie znajduje się 60 grafik z lat 1911-1940, ofiarowanych przez rodzinę artysty. Również grudziądzkie muzeum może szczycić się posiadaniem jego wczesnych prac z lat 1890-1901, przekazanych w 2000 i 2003 roku przez wnuczkę artysty, panią Donatellę Episcopo - Lipinsky z Rzymu.

W kolekcji znajdują się 183 rysunki, obrazy i szkice malarskie pochodzące z okresu studiów artysty w Królewskiej Akademickiej Wyższej Szkole Sztuki w Berlinie. Prace te znakomicie ilustrują wszystkie etapy kształcenia w jednej z renomowanych uczelni artystycznych. Od rysunków wykonywanych z wzorników i modeli gipsowych poprzez studia draperii, aż do przedstawień wykonywanych z natury. W zbiorze tym przeważają studia aktów kobiet i mężczyzn, które charakteryzują się znakomitym oddaniem proporcji i budowy anatomicznej modeli. W zespole prac znajdują się również obrazy olejne o różnej tematyce, między innymi martwe natury, sceny rodzajowe, pejzaże i portrety, wśród których szczególnie wyróżnia się charakteryzujący się doskonałą obserwacją modelu „Portret starego brata franciszkanina”.

W grudziądzkiej kolekcji znajdują się szkice do zachowanego do dzisiaj fresku „Wkroczenie wojsk francuskich do Lubeki w 1806r”. Zespół liczący ponad 30 prac ukazuje wszystkie fazy powstawania wizji artystycznej dzieła. Od wstępnego szkicu kolorystycznego całej kompozycji, poprzez rysunki postaci opracowywane przez artystę w fazie projektowania, do wersji malarskiej, którą posługiwał się w końcowym stadium pracy nad freskiem.

Kolekcja młodzięcych rysunków, szkiców i studiów ujawnia cechy charakterystyczne dla jego dojrzałej twórczości, daje wyobrażenie o późniejszej drodze artystycznej Lipinsky'ego. Był on bowiem twórcą ciągle doskonalącym swój warsztat, miłośnikiem sztuki spokojnej i harmonijnej, opartej na dobrym rysunku. W jego twórczości dominował zawsze profesjonalizm i perfekcja.

(W dniu 13 czerwca 2003 w salach Muzeum w Grudziądzu otwarta została wystawa Sigmund Lipinsky, rysunki i szkice malarskie)

¹⁰ *Widoki Grudziądza*, oprac. J. Drozdowska, Grudziądz 2001, s. 12, 165, il. 29–30.

¹¹ Annelise Lipinsky (Charlottenburg 21 II 1900-Rzym 10 XII 1966)- patrz: M. I. Kwiatkowska, *Groby polskie na cmentarzach Rzymu*, Warszawa 1999, s. 77.

¹² Elinita Kümpel- Lipinsky (Valparaiso 29 XI 1875-Rzym 23.II.1957); Angelo Lipinsky (Rzym 26 IV1904-Rzym 31 III 1986); Lino Sigismondo Lipinsky (Rzym 14 I 1908-Katonah 11 VIII 1988); Eva Lipinsky Episcopo (Rzym 4 IV 1911-Rzym 16 VI 1988)- patrz: M. I. Kwiatkowska, *Groby polski...*, s. 77.

¹³Nota biograficzna oprac. przez M. A. Gai w: *Sigmund Lipinsky. Un Maestro del Liberty*, katalog wystawy Aprilia, Biblioteca Comunale, Roma 1994 .